

TÜRK BELGESEL SİNEMASININ İLK TEMSİLCİSİ FUAT UZKINAY; BELGESEL SİNEMADA PROPAGANDA GELENEĞİ, AYASTEFANOS'TAKİ RUS ABİDESİ'NİN YIKILIŞI

TURKISH DOCUMENTARY CINEMA FIRST REPRESENTATIVE FUAT UZKINAY; THE TRADITION OF PROPAGANDA IN DOCUMENTARY CINEMA, RUSSIAN MONUMENT DESTROYED IN AYASTEFANOS

Arş.Gör.Dr. E.Begüm SAVÇIN

Kocaeli Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi / İç Mimarlık Bölümü, Kocaeli,Türkiye
ORCID ID: 0000-0001-5305-2267

Öğr.Gör. S.Burak SAVÇIN

Kocaeli Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi / İç Mimarlık Bölümü, Kocaeli,Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-0817-4841

Cite As: Savçın, E.B. & Savçın, S.B. (2021). "Türk Belgesel Sinemasının İlk Temsilcisi Fuat Uzkınay; Belgesel Sinemada Propaganda Geleneği, Ayastefanos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 7(53): 3410-3416.

ÖZET

Gerçeği kayıt altına almak kameranın icadından önce resim sanatıyla gerçekleştiriliyordu. Bu belge ressamları izlenimlerini tuval üzerine aktararak belge haline getiriyor, dönem yaşantısını, toplumsal olayları veya anlık olayları belgeliyorlardı. Bu olgu, fotoğrafın icadıyla yer değiştirdi. Hareketli görüntülerin ilk kullanımı ise Auguste & Louis Lumiere kardeşlerin 1895 yılında yaptıkları, 'Lumiere Fabrikası'ndan İşçilerin Çıkışı'yla tarihteki yerini aldı.Paul Rotha'ya göre, belgesel sinema estetiğinin oluşabilmesi için sanatsal kaygıları olan yönetmenlerin çıkmasını beklemek gerekliydi. İlk belgesel film kavramı New York Sun dergisinde (8 şubat 1926), John Grierson'un 'Moana' filmi olarak değerlendirildi. (Susam, 2015.; s. 127) . İlk Türk belgesel filmi ise üzerinde tartışmaların devam ettiği 'Ayastefanos'taki Rus Anıtının Yıkılışı'nı gösteren film olarak kabul edilir. 14 Kasım 1914 yılında bu görüntüleri, Türk belgesel film yönetmeni, Fuat Uzkınay belgelemiş fakat görüntüler günümüze kadar ulaşamamıştır. Bu araştırma kapsamında, 'İlk Türk Belgesel Sineması'nın temsilcisi Fuat Uzkınay ve İlk Türk Belgeseli, Ayastefanos Rus Abidesi'nin yıkılışı belgesel sinemada propaganda geleneği kapsamında ele alınacaktır. Sonuç olarak, tüm tartışmalara rağmen, ilk Türk belgeseli olarak Türk Sinema tarihinde yerini alan 'Ayastefanos'taki Rus Anıtının Yıkılışı' isimli belgesel, gerek çekim amacı gerek toplu gösterim yapılması sebebiyle Propaganda Geleneğinde çekilmiş ilk Türk Belgeseli olma özelliği göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı-Rus Savaşı, Propaganda Geleneği, Türk Belgeseli, Fuat Uzkınay, Ayastefanos Rus Abidesi

ABSTRACT

Recording the truth was done with the art of painting before the invention of the camera. These document painters documented the life of the period, social events or instant events and transferred their impressions to the canvas. This phenomenon was replaced by the invention of photography. The first use of motion picture film took its place in history with the "Worker's Exit from the Lumiere Factory" made by the brothers Auguste & Louis Lumiere in 1895. According to Paul Rotha, the documentary film must had to wait for directors with artistic concerns. The first documentary film concept was interpreted in the New York Sun magazine (February 8, 1926) as John Grierson's movie 'Moana'. (Susam, 2015.; p. 127). The first Turkish documentary film, on the other hand, is considered to be the one showing the still controversial "Destruction of the Russian Monument in San Stefano". Turkish documentary director Fuat Uzkınay documented these images on November 14, 1914, but the images have not survived until today. Within the scope of this research, Fuat Uzkınay, the representative of the 'First Turkish Documentary Cinema', and the destruction of the First Turkish Documentary Ayastefanos Russian Monument will be discussed within the scope of the propaganda tradition in documentary cinema. As a result, the documentary "The Collapse of the Russian Monument in San Stefano", which took its place as the first Turkish documentary in the history of Turkish Cinema, also has the distinction of being the first Turkish documentary shot despite all the controversy. Because this film contains the Propaganda Tradition in terms of shooting purpose and mass display.

Keywords: Ottoman-Russian War, Propaganda Tradition, Turkish Documentary, Fuat Uzkınay, San Stefano Russian Monument

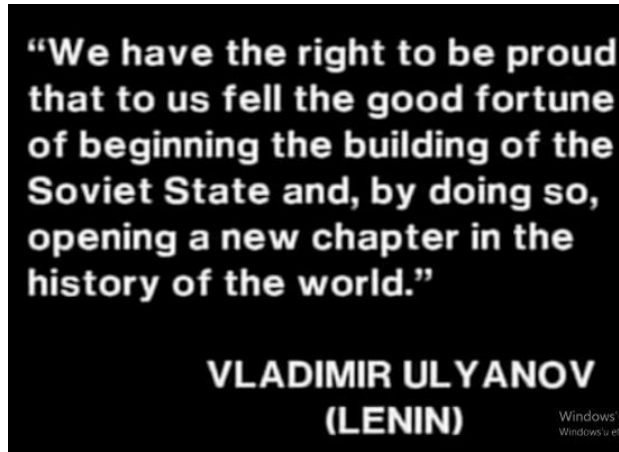
1. GİRİŞ

1878-77 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğunun Rusya'ya karşı kaybetmiş olduğu savaşın ardından oldukça fazla toprak kaybına uğrayarak sınırları küçülmüştür. Rusya savaşta kaybetmiş olduğu askerleri için Osmanlı İmparatorluğu'nun kaybettiği topraklar üzerinde anıt yapmak istemiştir. Bu anıt hem kaybettiği askerler hem de kazandığı savaşın sembolü olacaktır. Osmanlı İmparatorluğu anıt yapılmasını istememiştir. Bugünkü adıyla Yeşilköy'de bir konakta her iki tarafın imzaladığı barış anlaşması, Osmanlı İmparatorluğu için çok ağır şartlar içermektedir. Savaş tazminatı olarak da anıtın yapılmasını kabul etmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine, Ayastefanos denilen bugünkü ismiyle Florya'ya, ölen Rus askerlerinin anısına bir anıt yapılmıştır. Anıt, bugün Florya'da yoktur. Birinci Dünya Savaşı sırasında yıkılma kararı alınmış ve bu yıkım, ilk Türk belgeselcisi Fuat Uzkınay tarafından belgelenmiştir. Asker kökenli olan Uzkınay'ın çekimleriyle ilgili, hiçbir

belge bulunamamıştır. Sine-göz kuramına göre, göz'ün gördüğü gerçekçi bir olayı olduğu gibi kaydeden ve yıkıma canlı olarak şahitlik eden bu belge günümüze kadar ulaşamamıştır. Avusturya'dan getirilen film ekibi tarafından eğitim alan Fuat Uzkınay'ın yapmış olduğu çekim, gösterimlerde bulunarak halka izletilmiş ve arşivlerde bahsedilmiş olsa da çekimlerin kutuları bulunmuş fakat, filmin kendisi elde edilememiştir. (Yüksel, 2021) Nijat Özön'ün yazmış olduğu Fuat Uzkınay isimli kitabında (1970) Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Sırbistan'a savaş açmasıyla 28 Temmuz 1914 yılında başlayan I. Dünya savaşı sırasında Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu arasında 2 Ağustos 1914 yılında imzalanan gizli ittifaktan bahseder. (Özön, 1970, s. 8) İmzalanan anlaşma gereği, Osmanlı ve Almanya, Avusturya-Sırbistan arasında başlayan savaşa müdahil olmayacak, tarafsız kalacaklardır. Rusya, Almanya'ya karşı bir saldırıda bulunursa Osmanlı savaşa girecek, şayet Osmanlı'ya karşı bir saldırı olursa Almanya Osmanlı'ya yardım edecektir. Anlaşma için görüşmeler 7 Temmuz'da yapılmış, 31 Temmuz'da Rusya genel seferberlik ilan etmiş ve Almanya bunu savaş ilanı olarak kabul etmiş, 1 Ağustosta Almanya Rusya'ya savaş ilan etmeden önce maddeler düzenlenmiş ve 2 Ağustos'ta maddelerde değişiklik yapılmaksızın gizli bir anlaşma imzalanmıştır. (Alman-Osmanlı İttifak Anlaşması, 2020) Bu tarihten tam üç ay sonra Kasım ayında Osmanlı İmparatorluğu, İtilaf devletlerine (Britanya İmparatorluğu, Fransa ve Rusya) savaş ilan etmiş, Rusya 1917 Ekim Devriminden sonra itilaf devletleri grubundan ayrılmış ve savaştan çekilmiştir. (İtilaf Devletleri, 2021) Birinci Dünya Savaşına karşı halkı hazırlamak isteyen Osmanlı İmparatorluğu savaş propagandası için Ayastefanos'ta bulunan Rus Abidesi'ni yıkmaya çalışmıştır. 93 Harbinde Ruslara karşı kaybedilen savaşın zafer sembolü olarak dikilmesi istenen bu anıt, Rusya'nın zafer sembolü Osmanlı İmparatorluğu'nun ise, utanç abidesidir. (Özön, 1970, s. 8)

2. BELGESEL SİNEMA'DA PROPAGANDA GELENEĞİ

Yapıların dışında toplumların yaşamlarını sürdürdükleri mekanlar kentleri oluştururlar. Kentler içerisinde bulunan halkların birlikte kullandıkları, vakit geçirdikleri alanlar ise kamusal mekanlardır. (Kandemir, 2021, s. 39-40) Bu mekanlarda birbirinden farklı kültür yapısına sahip topluluklar birbirlerine iletişim vasıtasıyla kültürel aktarımda bulunurlar. Toplumların birlikeliğinden oluşan kitleler ise devletleri oluştururlar. Devletler siyasi ideolojilerle yönetilirler ve her siyasi otorite kendi ideolojinin propagandasını da bu kamusal alanlarda gerçekleştirirler. Antik dönemden günümüze kadar birbirinden farklı medeniyetlerin kent planlarında kamusal alanlarda siyasi otoriteler tarafından yaptırılmış sembolik heykellerin, anıtların, çeşmelerin ve dini yapıların olduğu görülmektedir. İdeolojinin propagandası ise sanatın her koluyla yapılmaktadır. Sinema da bireyler üzerinde güçlü etkisi olan sanat alanıdır ve Lenin bu alanı çok iyi kullanan bir lider olmuştur. Sergei Eisenstein'in October isimli filmi'nin ilk sahnesinde Lenin'in şu sözleri yer alır. 'Sovyet Devletini inşa etmeye başlama ve bunu yaparak dünya tarihinde yeni bir sayfa açma şansının bize düştüğü için gurur duymaya hakkımız var.'(Şekil.1) 1927 yapımı olan film yapımı için Sovyet hükümeti tarafından maddi olarak desteklenmiştir. (Ekim (film), 2021) İdeolojik olan bu film işçi devrimini konu almaktadır. (Jamankulova, 2008, s. 49)

Şekil 1. October filminden bir sahne. Sergei Eisenstein,1927

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=tQ9GCi4Gjso> 7.11.2021

Filmin ikinci sahnesi ise bir heykelin detaylarıyla başlar (Şekil 2.) (Şekil 3.) ve devamında heykelin üzerine çıkan bir kadının topluluğa karşı konuşma yaptığını görürüz (Şekil 4).

October - Ten Days That Shook the World (1928)

Şekil 2. October filminden sahne. Sergei Eisenstein,1927
Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=tQ9GCi4Gjso>

October - Ten Days That Shook the World (1928)

Şekil 3. October filminden sahne. Sergei Eisenstein,1927 Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=tQ9GCi4Gjso>

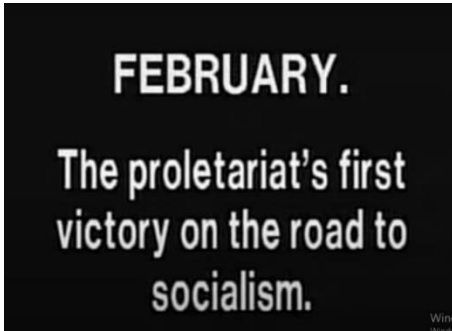

Şekil 4. October filminden sahne. Sergei Eisenstein,1927
Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=tQ9GCi4Gjso>

Şekil 5. October filminden sahne. Sergei Eisenstein,1927
Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=tQ9GCi4Gjso>

Heykelin devasa boyutta olduğunu genel planda heykelin üzerine tırmanan figürler vasıtasıyla anlaşılır. Heykel, işçiler tarafından iplerle bağlanır ve yıkılır (Şekil 5). Sahnenin devamında ‘Şubat. Sosyalizm yolunda yürüten işçilerin ilk zaferi.’ yazısıyla karşılaşıyoruz ve yıkılan heykelin Rus İmparatoru II. Alexander’a ait olduğunu öğreniriz.

Şekil 6. October filminden sahne. Sergei Eisenstein,1927
Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=tQ9GCi4Gjso>

Şekil 7. October filminden sahne. Sergei Eisenstein,1927
Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=tQ9GCi4Gjso>

3. 93 HARBİ VE AYASTEFANOS RUS ABİDESİ

93 Harbi olarak bilinen Osmanlı-Rus Savaşı 1877-1878 yılları arasında gerçekleşmiş, Osmanlı İmparatorluğunun uğradığı büyük hezimetle savaş son bulmuştur. Rusya'nın savaşı gerçekleştirmesinde ise, Osmanlı İmparatorluğuna ait topraklarda iç karışıklığının olması, Rusya'nın Panslavizm politikaları, Bulgaristan ve Romanya'nın bağımsızlık talepleri, ve tabii ki Rusya'nın balkanlara doğru yönelerek Ege denizine yönelmesi. Osmanlı İmparatorluğundan talep edilen isteklerin İstanbul Tersane konferansında reddedilmesi sonucu savaş başlamıştır. Bunun birlikte batılı ülkelerin öncelikle sessiz kaldıkları savaş sırasında yalnızca ara bulucuk yapmaları, hiçbir şekilde Osmanlı İmparatorluğu'na destek vermemeleri de cabasıdır. Balkanlarda yaşanan iç karışıklıklarda yer yer kıyımlar görülmüştür. Rus orduları, batıdaki Osmanlı savunma hatlarını kırınca Rusların önü açılmış, İstanbul Yeşilköy'e (Ayastefanos) kadar ilerlemişlerdir. (93 Harbi, 2021) Osmanlı İmparatorluğu'nun kendini savunma çabasıyla savaş bir yılın sonunda Ayastefanos Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. Anlaşmada alınan kararlar şöyledir;

'Sırbistan, Karadağ ve Romanya tam bağımsızlık kazanacak

Büyük Bulgaristan prensliği kurulacak ve sınırları Tuna'dan Ege'ye, Trakya'dan Arnavutluk'a uzanacak.

Teselya, Yunanistan'a bırakılacak.

Bosna-Hersek'e iç işlerinde bağımsızlık sağlanacak.

Osmanlı Devleti Rusya'ya savaş tazminatı olarak 2 milyar 410 bin ruble'nin 300 milyonunu nakit geri kalanını toprak olarak,

Kars, Batum, Artvin, Ardahan, Doğubeyazıt ve Eleşkirt'i verecek.' (Ayastefanos, 2021)

Osmanlı İmparatorluğu'nun en doğusu ve en batısı savaşın sonunda kaybedilmiştir. II.Abdülhamit savaştan en az zararlı çıkabilmek için Büyük Britanya'yı Rusya'ya karşı kışkırtmış ve bu sayede Avrupa ülkeleri Rusya'ya uyguladıkları baskı sonucu Ayastefanos Barış Anlaşması geçerliliğini kaybetmiştir. (93 Harbi, 2021) 1878 tarihinde, Büyük Britanya, Fransa, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Rusya İmparatorluğu, İtalya Krallığı, Almanya İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu, yeni bir anlaşma için masaya oturmuşlar ve Berlin Anlaşmasını imzalamışlardır. Anlaşma sonucu olarak, Osmanlı İmparatorluğu, Girit'i, Doğu Beyazıt'ı ve Eleşkirt'i yeniden ele geçirmiştir. (Berlin Anlaşması, 2021)

Ruslar ise anlaşma sonrası Osmanlı devletinden Rus zaferini simgeleyen bir anıt yapılmasını istemişlerdir. II.Abdülhamit her ne kadar itiraz etse de , savaşta ölen 5000 rus askeri için 1895 yılında Rus mimar Bozarov tarafından anıt projelendirilmiş ve yapılmıştır (Şekil 8.). Üç yıl süren inşaat sonucu son derece görkemli bir yapı elde edilmiştir. (Ayastefanos Rus Abidesi, 2021)

Şekil 8. Ayastefanos'ta Rus Abidesi

Kaynak:https://tr.wikipedia.org/wiki/Ayastefanos_Rus_Abidesi#/media/Dosya:Russian_Monument_San_Stefano_Ottoman_Postcard.jpg 18.06.2021

Birinci Dünya savaşının ilanından sonra, utanç kaynağı olduğu düşünülen yapı, öncelikle İstanbul ve yakınlarına gelen kalabalık bir halk kitlesi tarafından ahşap olan bölümleri 14 Kasım 1914 yılında yakılmış, daha sonra olaya müdahil olan istihkam subayları tarafından dinamitle taş olan bölümleri de yıkılmıştır. (Özön, 1970, s. 8) Yakılıp ve yıkılan abide'nin varlığı şüphesizdir. Yıkımdan önce yerinden sökülen Ayastefanos'un çanı, Askeri müze'ye gönderilmiştir (Ayastefanos Rus Abidesi, 2021).

4. İLK TÜRK BELGESEL FİLMİ VE FUAT UZKINAY

İstanbul Sultanisi'ni bitiren Uzkınay daha sonra İstanbul Dâr-ül Fünûn'un fizik-kimya bölümüne girmiştir. Sinema, tüm dünya'da ve Türkiye'de popülerleşmesiyle birlikte Uzkınay sinema sanatına yöneldi. Dahiliye müdürlüğü yaptığı okulda, öğrencilere sinemayı tanıtan dersler verdi. İlk Türk Sineması olan, Şehzadebaşı – Milli Sinema (Ali Efendi Sineması) 19 Mart 1914 tarihinde açılmasında büyük emeği geçti. Sigmund Weinberg'den sinema oynatıcısının kullanılmasını öğrendi (Şekil.10).

Şekil 9. Kartvizit, Fuat Uzkınay

Kaynak: <https://www.mustafacetin.org/mctarama2/mctarama3/mctarama4/mctarama5/mctarama7/aytmatovtarama8/fu1/msergi/S2.JPG>
G 18.06.2021

Askerliğini yaparken 14 Kasım 1914 Cumartesi günü 'Ayastefanos'taki Rus Abidesi'nin yıkılışını 150 metrelik filmle belgeleyerek, Türk sinemasında ilk belgesel film çeken kişi oldu. Tarihsel verilerin azlığı sebebiyle, filmin çekilip çekilmediğine dair tartışmalar ve söylentiler 2018 yılına kadar sürüp gitti. İ.Arda Odabaş'ın yapmış olduğu araştırma kapsamında ilk elde ettiği gazete haberi filmin çekilip gösterime gireceğine dairdir (Odabaş A.İ, 2018; s.100). Makalenin devamında Fuat Uzkınay'ın filmi 'Mordo' isimli bir yabancıyla birlikte çektiklerine dair ek kaynaklar ve bilgiler de vardır (Odabaş A.İ, 2018; s.101-102). Yalçın Özgül'ün yazmış olduğu 'Türk Sinema Filmleri Ansiklopedisi 1914-2010' da, Fuat Uzkınay'ın 1984 yılında kızlarıyla yapılmış bir röportaja yer verir. Kızlarının filmleri hiç seyretmediklerinden bahsederler ve devamında babalarının anıtın yıkılışını anlattığını ve filmi çok zor şartlarda çektiklerini dile getirirler (Aktaran: Özgül, Y. 2010. s. 12-13. Kaynak: (Gelişim Sinema Aylık Sinema Video Dergisi, Kasım 1984). Film çekildikten sonra, 1915 yılında Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın emriyle, Merkez Ordu Sinema Dairesi (MOSD) kuruldu. Başına Sigmund Weinberg, yardımcısı olarak da, Fuat Uzkınay atandı. Uzkınay, 1916'da MOSD'un başına getirildi. Almanya'da film eğitimi aldı. İlk konulu film, Himmet Ağa'nın İzdivacı'nı çekti. 1954'te emekli oldu.(Şekil.9) Emekliliğinden iki yıl sonra 1956 yılında vefat etti. (Fuat Uzkınay, 2021)

Şekil 10. Fuat Uzkınay

Kaynak: <https://www.tsa.org.tr/tr/yazi/yazidetay/20/fuat-uzkinay-ve-ilk-filmimize-dair> 18.06.2021

Şekil 11 Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı – 1914

Kaynak: <https://www.fikriyat.com/galeri/sinema/osmanlinin-ilk-sinemacilarindan-fuat-uzkinay/9> 18.06.2021

5. SONUÇ

smartofjournal.com / editorsmartjournal@gmail.com / Open Access Refereed / E-Journal / Refereed / Indexed

'Tarih söylemi daha iyi ifade edemediğimiz için gerçek dediğimiz şeye-hangi araçlarla olursa olsun bağlanamıyorsa biz daima söylemin içinde olacağız, ama bu söylem tarihsel olmaktan çıkacaktır.' Pierre Vidal-Naquet (Susam, 2015:, s. 47)

Pierre Vidal-Naquet'in bu sözleri Fuat Uzkinay'ın Ayastefanos Rus Abide'sini Yıkılışına dair ilk Türk belgeselinin görüntülerine dair söyleneceklerinin özeti gibidir. Bugün ilk Türk Belgeseli olup olmadığı konusunda araştırmacılar tarafından yapılan tartışmalar üzerine kuruludur. Görüntülerin aranması, arşivlerin incelenmesi ve Fuat Uzkinay'la yapılan söyleşiler hep bunun ispatı üzerinedir. Asıl burada önemli olan başka bir konunun da olması. Belgesel filmde Propaganda Geleneğinin, ideolojiler vasıtasıyla savaş propagandası ya da barış propagandası yapılması amacıyla kullanıldığı bilinmektedir. İlk propaganda amaçlı kullanımların 1917 Ekim devrimi sonrası Bolşevik iktidarı tarafından Agit Treni ile halka yapılan gösterimler olduğu söylenmektedir. Fakat tarihe baktığımız zaman ilk propaganda belgeselinin I.Dünya Savaşına girmek için bir anıtın yıkımının belgelenip, bu görüntüler üzerinden halka savaş propagandasının yapılması örnek gösterilebilir. Fuat Uzkinay'ın çekmiş olduğu Ayastefanos Rus Abidesi'nin Yıkılışı isimli ilk Türk filmi olmakla birlikte, ilk Türk Belgeseli ve belgesel sinemada propaganda geleneğine örnek film olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

93 Harbi. (2021, Haziran 13). Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/93_Harbi Adresinden Alındı. 18.06.2021

Aktulum, K. (2018). Sinema Ve Metinlerarasılık; Filmlerarası Etkileşimler Ve Aktarımlar. İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Alman-Osmanlı İttifak Anlaşması. (2020, Kasım 23). Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/Alman-Osmanlı_İttifak_Antlaşması Adresinden Alındı.18.06.2021

Ayastefanos. (2021, Haziran 14). Wikipedia: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ayastefanos> Adresinden Alındı.18.06.2021 18:05:52

Ayastefanos Rus Abidesi. (2021, Ocak 31). Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/Ayastefanos_Rus_Abidesi Adresinden Alındı. 18.06.2021

Baygaliyeva, A. (2003). Sovyet Sineması Ve Çok Uluslu Sovyet Sinemasında Bir Yönetmen: Tölömüş Okeyev. İstanbul Üniversitesi Kütüphane Ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı: [http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_tr/default_tr/search/detailnonmodal/ent:\\$002f\\$002fsd_ILS\\$002f0\\$002fsd_ILS:867034/One?Qu=%C4%B0istanbul+%C3%9Cniversitesi.+Sosyal+Bilimler+Enstit%C3%BCs%C3%BC.+Radyo-Televizyon+Ve+Sinema+Anabilim+Dal%C4%B1.&Qf=AUTHOR](http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_tr/default_tr/search/detailnonmodal/ent:$002f$002fsd_ILS$002f0$002fsd_ILS:867034/One?Qu=%C4%B0istanbul+%C3%9Cniversitesi.+Sosyal+Bilimler+Enstit%C3%BCs%C3%BC.+Radyo-Televizyon+Ve+Sinema+Anabilim+Dal%C4%B1.&Qf=AUTHOR) Adresinden Alındı

Berlin Anlaşması. (2021, Şubat 21). Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/Berlin_Antlaşması Adresinden Alındı

Edebiyat. (2016). Vakıfk12.: <http://Edebiyat.K12.Org.Tr/Kavramlar/Metinleraras%C4%B1l%C4%B1k/36> Adresinden Alındı

Ekim (Film). (2021, Nisan 11). Vikipedi, Özgür Ansiklopedi: [https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekim_\(Film\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekim_(Film)) Adresinden Alındı

Ferro, M. (2017). Sinema Ve Tarih. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Fuat Uzkinay. (2021, Şubat 17). Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/Fuat_Uzkinay Adresinden Alındı

Hauser, A. (2006). Sanatın Toplumsal Tarihi (Cilt Rokoko, Klasisizm, Romantizm, Naturalizm, Empresyonizm Ve Film Çağı). Ankara: Deniz Kitabevi.

İtilaf Devletleri. (2021, Mart 31). Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0tilaf_Devletleri Adresinden Alındı

Jamankulova, R. (2008). Kırgız Belgesel Sinemasında Propaganda. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Kandemir, M. (2021). Kentsel Mekânda İdeoloji Ve Yansımaları. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Odabaşı, A.İ. (2018). Ayastefanos Filmi Hakkında Yeni Bilgiler ve Sinema Haberleri Gazetesi

Müteferrika Kitabıyat Dergisi, Sayı: 53, Yaz 2018/1, ISSN 1300 6479 İstanbul

Özgül, Y. (2010). Türk Sinema Filmleri Ansiklopedisi 1914—2010, Birinci Cilt, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü.

Özön, N. (1970). Fuat Uzkınay. İstanbul: Türk Sinematek Derneği.

Rotha, P. (2000). Belgesel Sinema. İstanbul: İzdüşüm Yayınları.

Susam, A. (2015). Toplumsal Bellek Ve Belgesel Sinema. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Şenlökköy. (2020, Aralık 7). Wikipedia: <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eenlökk%C3%B6y> Adresinden Alındı

Yüksel, A. (2021, Ocak). I. Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti'nde Sanat. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/59256/616227> Adresinden Alındı